

๑. มหาวคค

๘. สติปฏฺจนาถา

[๓๐๑] *สพเพ ฐมมา สติปฏฺจนาถา? อามนฺตา. สพเพ ฐมมา สติ, สตินฺทริยํ, สติพลํ, สมมาสติ, สติสมฺโพชฺฌงฺโก, เอกายนมคฺโค, ขยคามํ, โพธคามํ, อปฺจยคามํ, อนาสวา, อสญฺโถชนินฺยา, อคนฺถนินฺยา, อโนชนินฺยา, อโยคนินฺยา, อนีวฺรณินฺยา, อปรามญฺจา, อญฺปาทานินฺยา, อสงฺกิเลสิกา, สพเพ ฐมมา พุทฺธานุสฺสติ, ฐมมานุสฺสติ, สํฆานุสฺสติ, สීลानุสฺสติ, จาคานุสฺสติ, เทวตานุสฺสติ, อานาปานสฺติ, มรณานุสฺสติ, กายคตาสฺติ, อุปฺสमानุสฺสตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

*สพเพ ฐมมา สติปฏฺจนาถา? อามนฺตา. จกฺขายตฺนํ สติปฏฺจนาถา? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ จกฺขายตฺนํ สติปฏฺจนาถา? อามนฺตา. จกฺขายตฺนํ สติ, สตินฺทริยํ, สติพลํ, สมมาสติ, สติสมฺโพชฺฌงฺโก, เอกายนมคฺโค, ขยคามํ, โพธคามํ, อปฺจยคามํ, อนาสวํ, อสญฺโถชนินฺยํ ๕เปฯ อสงฺกิเลสิกา, จกฺขายตฺนํ พุทฺธานุสฺสติ, ฐมมานุสฺสติ, สํฆานุสฺสติ, สීลानุสฺสติ, จาคานุสฺสติ, เทวตานุสฺสติ, อานาปานสฺติ, มรณานุสฺสติ, กายคตาสฺติ, อุปฺสमानุสฺสตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ โสตายตฺนํ ๕เปฯ ฆานายตฺนํ ๕เปฯ ชิฺวหายตฺนํ ๕เปฯ กายายตฺนํ ๕เปฯ รุปรายตฺนํ ๕เปฯ สทฺทหายตฺนํ ๕เปฯ คนฺถายตฺนํ ๕เปฯ รสาายตฺนํ ๕เปฯ โผฏฺฐพฺพายตฺนํ ๕เปฯ ราโค ๕เปฯ โทโส ๕เปฯ โมโห ๕เปฯ มาโน ๕เปฯ ทิฏฺฐิ ๕เปฯ วิจิจฺจฉา ๕เปฯ ถีนํ ๕เปฯ อฺหุจฺจํ ๕เปฯ อหิริกํ ๕เปฯ อนินฺตตฺตปฺปํ ๕เปฯ สติปฏฺจนาถา? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ อนินฺตตฺตปฺปํ สติปฏฺจนาถา? อามนฺตา. อนินฺตตฺตปฺปํ, สติ, สตินฺทริยํ, สติพลํ, สมมาสติ ๕เปฯ กายคตาสฺติ, อุปฺสमानุสฺสตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

*สติ สติปฏฺจนาถา, สา จ สตีติ? อามนฺตา. จกฺขายตฺนํ สติปฏฺจนาถํ, ตถจ สตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ สติ สติปฏฺจนาถา, สา จ สตีติ? อามนฺตา. โสตายตฺนํ ๕เปฯ กายายตฺนํ ๕เปฯ รุปรายตฺนํ ๕เปฯ โผฏฺฐพฺพายตฺนํ ๕เปฯ ราโค ๕เปฯ โทโส ๕เปฯ โมโห ๕เปฯ อนินฺตตฺตปฺปํ สติปฏฺจนาถํ, ตถจ สตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

*จกฺขายตฺนํ สติปฏฺจนาถํ, ตถจ น สตีติ? อามนฺตา. สติ สติปฏฺจนาถา, สา จ น สตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ โสตายตฺนํ ๕เปฯ กายายตฺนํ ๕เปฯ รุปรายตฺนํ ๕เปฯ โผฏฺฐพฺพายตฺนํ ๕เปฯ ราโค ๕เปฯ โทโส ๕เปฯ โมโห ๕เปฯ อนินฺตตฺตปฺปํ สติปฏฺจนาถํ, ตถจ น สตีติ? อามนฺตา. สติ สติปฏฺจนาถา, สา จ น สตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

[๓๐๒] *น วตฺตพฺพํ “สพเพ ฐมมา สติปฏฺจนาถา”ติ? อามนฺตา. นนฺุ สพเพ ฐมเม อารพฺภา สติ สนฺฺติฏฺฐจตีติ? อามนฺตา. หญฺจิ สพเพ ฐมเม อารพฺภา สติ สนฺฺติฏฺฐจตีติ, เตน วตฺ เร วตฺตพฺเพ “สพเพ ฐมมา สติปฏฺจนาถา”ติ.

*สพฺพํ ฐมมํ อารพฺภา สติ สนฺฺติฏฺฐจตีติ สพฺเพ ฐมมา สติปฏฺจนาถา? อามนฺตา. สพฺพํ ฐมมํ อารพฺภา ผสฺโส สนฺฺติฏฺฐจตีติ สพฺเพ ฐมมา ผสฺสพฺพจนาถา? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

*สพพ ฌมม อารพภ สติ สนฺติภูจตีติ สพเพ ฌมมา สติปฏฺจานาติ? อามนฺตา. สพพ ฌมม อารพภ เวทนา สนฺติภูจติ ฯเปฯ สญฺญา สนฺติภูจติ ฯเปฯ เจตนา สนฺติภูจติ ฯเปฯ จิตฺตํ สนฺติภูจตีติ สพเพ ฌมมา จิตฺตปฏฺจานาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*สพเพ ฌมมา สติปฏฺจานาติ? อามนฺตา. สพเพ สตฺตา อุปฺภูตฺตฺติโน สติยา สมฺนาคตา สติยา สโมหิตา สพเพสํ สตฺตานํ สติ ปจฺจุปฺภูจิตาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

[๓๐๓] *สพเพ ฌมมา สติปฏฺจานาติ? อามนฺตา. นนุ วุตฺตํ ภควตา “อมตฺนฺเต ภิกฺขเว น ปริภุญฺชนฺติ เย กายคตาสตี น ปริภุญฺชนฺติ, อมตฺนฺเต ภิกฺขเว ปริภุญฺชนฺติ เย กายคตาสตี ปริภุญฺชนฺตี”¹ติ¹ อตฺเถว สุตฺตฺนฺโตติ? อามนฺตา. สพเพ สตฺตา กายคตาสตี ปริภุญฺชนฺติ ปฺภิลพฺภนฺติ อาเสวณฺติ ภาเวณฺติ พหุสํภโรนฺตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*สพเพ ฌมมา สติปฏฺจานาติ? อามนฺตา. นนุ วุตฺตํ ภควตา “เอกายโน อโย ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา ไสกปริเทวานํ สมตฺกิกฺมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา ยายสฺส อธิคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ยทฺธิํ จตฺตาโร สติปฏฺจานา”²ติ² อตฺเถว สุตฺตฺนฺโตติ? อามนฺตา. สพเพ ฌมมา เอกายนฺมคฺโคติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*สพเพ ฌมมา สติปฏฺจานาติ? อามนฺตา. นนุ วุตฺตํ ภควตา “รณฺโถ ภิกฺขเว จกฺกวตฺติสฺส ปาตุภาวา สตฺตฺนฺนํ รตฺนํ ปาตุภาโว โหติ. กตฺเมสํ สตฺตฺนฺนํ? จกฺกรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, หตฺถิรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, อสฺสรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, มณฺนิรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, อิตฺถิรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, คหปฺติรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, ปริณายกฺรตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ. รณฺโถ ภิกฺขเว จกฺกวตฺติสฺส ปาตุภาวา อิมํ สตฺตฺนํ รตฺนํ ปาตุภาโว โหติ.

ตถาคตฺสส ภิกฺขเว ปาตุภาวา อรฺหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สตฺตฺนํ โฟชฺฌงฺครตฺนํ ปาตุภาโว โหติ. กตฺเมสํ สตฺตฺนํ? สติสมฺโพชฺฌงฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, ฌมฺมวิจย สมฺโพชฺฌงฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, วีรยสมฺโพชฺฌงฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, ปีตฺติสมฺโพชฺฌงฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, สมฺมาธิสมฺโพชฺฌงฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ, อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ. ตถาคตฺสส ภิกฺขเว ปาตุภาวา อรฺหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อิมํ สตฺตฺนํ โฟชฺฌงฺครตฺนํ ปาตุภาโว โหตี”³ติ³ อตฺเถว สุตฺตฺนฺโตติ? อามนฺตา. ตถาคตฺสส ปาตุภาวา อรฺหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สพเพ ฌมมา สติสมฺโพชฺฌงฺครตฺนาว โหนฺตีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ สพเพ ฌมมา สติปฏฺจานาติ? อามนฺตา. สพเพ ฌมมา สมฺมปฺปชานา ฯเปฯ อิทฺธิปาทา ฯเปฯ อินฺทฺริยา ฯเปฯ พลา ฯเปฯ โฟชฺฌงฺคาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

สติปฏฺจานกถา นิฏฺฐิตา.

¹ อจ. เอกก. ๒๐/๖๐๗/๔๖

² ที. ม. ๑๐/๑๗๓/๒๔๘ ม. ม. ๑๒/๑๐๖/๗๗ ส. ม. ๑๙/๓๖๗/๑๒๓-๑๒๔

³ ส. ม. ๑๙/๒๒๓/๘๘

๒. พุติยวคค

(๑๖) ๗. จิตตัญญิตติกถา

[๓๓๕] *เอกํ จิตตํ ทิวสํ ติญฺจตีติ? อามนฺตา. อุปฺพทฺมทิวโส อุปฺปาทกฺขโณ, อุปฺพทฺมทิวโส วยกฺขโณติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*เอกํ จิตตํ เทว ทิวเส ติญฺจตีติ? อามนฺตา. ทิวโส อุปฺปาทกฺขโณ, ทิวโส วยกฺขโณติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*เอกํ จิตตํ จตฺตารโ ทิวเส ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ ทิวเส ติญฺจติ ฯเปฯ ทส ทิวเส ติญฺจติ ฯเปฯ วีสติ ทิวเส ติญฺจติ ฯเปฯ มาสํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว มาเส ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตารโ มาเส ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ มาเส ติญฺจติ ฯเปฯ ทส มาเส ติญฺจติ ฯเปฯ สํวจฺจรํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตาริ วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ ทส วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ วีสติ วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ ตีส วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตาลีส วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ ปญฺญาส วสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ วสฺสสํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว วสฺสสทานิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตาริ วสฺสสทานิ ติญฺจติ ฯเปฯ ปญฺจ วสฺสสทานิ ติญฺจติ ฯเปฯ วสฺสสทสฺสํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว วสฺสสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตาริ วสฺสสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ วสฺสสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ โสฬส วสฺสสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ กปฺปํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตารโ กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ โสฬส กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ พาดตีส กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตญฺจิกิ กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ ปญฺจ กปฺปสทานิ ติญฺจติ ฯเปฯ กปฺปสทสฺสํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตาริ กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ โสฬส กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ วีสติ กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตารีส กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ สญฺจิกิ กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตารีสตี กปฺปสทสฺसानิ ติญฺจตีติ? อามนฺตา. เทวจตฺตาลีส กปฺปสทสฺसानิ อุปฺปาทกฺขโณ, เทว จตฺตาลีส กปฺปสทสฺसानิ วยกฺขโณติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*เอกํ จิตตํ ทิวสํ ติญฺจตีติ? อามนฺตา. อตฺตถนฺน เณฺมมา เอกาหํ พหุํปิ อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา. เต เณฺมมา จิตฺเตน ลหุํปริวตฺตาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*เต เณฺมมา จิตฺเตน ลหุํปริวตฺตาติ? อามนฺตา. นนุ วุตฺตํ ภควตา “นาหํ ภิกฺขเว อถนฺนํ เอกํ เณฺมมฺปิ สมนุสฺสํ สามี ยํ เอวํ ลหุํปริวตฺตํ ยถยิทํ จิตฺตํ, ยาวถยิทํ ภิกฺขเว อุปฺมาปี น สุกฺรา ยาว ลหุํปริวตฺตํ จิตฺตนฺ”ติ⁴ อตฺถเว สุตฺตนฺโตติ? อามนฺตา. เตน हि น วตฺตพฺพํ “เต เณฺมมา จิตฺเตน ลหุํปริวตฺตาติ”ติ.

*เต เณฺมมา จิตฺเตน ลหุํปริวตฺตาติ? อามนฺตา. นนุ วุตฺตํ ภควตา “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มกฺกโฆ อถนฺนํ ปวเน จรมาโน สาขํ คณฺหติ, ตํ มุญฺจติว อถนฺนํ คณฺหติ, ตํ มุญฺจติว อถนฺนํ คณฺหติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ยทิทํ⁵ วุจฺจติ จิตฺตํ อิติปี มโน อิติปี วิญฺญานํ อิติปี, ตํ

⁴ อจ. เอกก. ๒๐/๔๘/๙

⁵ อ. ยมิทํ

รตติยา จ ทิวสสุส จ อญญเทว อุปฺปชฺชติ อญฺญํ นิรุชฺฌตี”ติ⁶ อตฺถเว สุตฺตฺนฺโตตี? อามนฺตา.
เตน หิ น วตฺตพฺเพ “เต ฐมา จิตฺเตน ลหุปริวตฺตา”ติ.

[๓๓๖] *เอกํ จิตฺตํ ทิวสํ ติฏฺฐตีตี? อามนฺตา. จกฺขุวิญฺญาณํ ทิวสํ ติฏฺฐตีตี? น เหวํ
วตฺตพฺเพ ๕เปฯ โสตีวิญฺญาณํ ๕เปฯ ฆานวิญฺญาณํ ๕เปฯ ชิวหาวิญฺญาณํ ๕เปฯ กายวิญฺญาณํ
... อกฺกุสลํ จิตฺตํ ... ราคสฺสหคฺตํ ... โทสสฺสหคฺตํ ... โมหสฺสหคฺตํ ... มานสฺสหคฺตํ ... ทิฏฺฐิจฺสหคฺตํ ...
วิจิกิฉฺสาสฺสหคฺตํ ... ถีนสฺสหคฺตํ ... อุกฺคจฺจสฺสหคฺตํ ... อหิริกสฺสหคฺตํ ... อโนตฺตปฺปสฺสหคฺตํ จิตฺตํ ทิวสํ
ติฏฺฐตีตี? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

*เอกํ จิตฺตํ ทิวสํ ติฏฺฐตีตี? อามนฺตา. เยเนว จิตฺเตน จกฺขุณา รุปํ ปสฺสตี, เตเนว
จิตฺเตน โสเตน สทฺทํ สฺสุณาตี ๕เปฯ ฆาเนน คนฺธํ ฆายตี ๕เปฯ ชิวหาย รสํ สายตี ๕เปฯ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ
มุสฺสีตี ๕เปฯ มนฺสา ฐมฺมํ วิชานาตี ๕เปฯ เยเนว จิตฺเตน มนฺสา ฐมฺมํ
วิชานาตี, เตเนว จิตฺเตน จกฺขุณา รุปํ ปสฺสตี ๕เปฯ โสเตน สทฺทํ สฺสุณาตี ๕เปฯ ฆาเนน
คนฺธํ ฆายตี ๕เปฯ ชิวหาย รสํ สายตี ๕เปฯ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ มุสฺสีตี? น เหวํ วตฺตพฺเพ
๕เปฯ

*เอกํ จิตฺตํ ทิวสํ ติฏฺฐตีตี? อามนฺตา. เยเนว จิตฺเตน อภิกฺกมตี, เตเนว จิตฺเตน
ปฏิกฺกมตี. เยเนว จิตฺเตน ปฏิกฺกมตี, เตเนว จิตฺเตน อภิกฺกมตี. เยเนว จิตฺเตน อาโลเกตี,
เตเนว จิตฺเตน วิโลเกตี. เยเนว จิตฺเตน วิโลเกตี, เตเนว จิตฺเตน อาโลเกตี. เยเนว จิตฺเตน
สมฺมิชฺเชตี, เตเนว จิตฺเตน ปสาเรตี. เยเนว จิตฺเตน ปสาเรตี, เตเนว จิตฺเตน สมฺมิชฺเชตี?
น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

[๓๓๗] *आकासान्णजायतनुपคानं เทवानं एकं जित्तं ยาวतायुगं तिष्ठतीति?
अमन्ता. मनुस्सानं एकं जित्तं यावतायुगं तिष्ठतीति? न हेवं वत्तपुपे ५पे

*आकासान्णजायतनुपคानं เทवानं एकं जित्तं यावतायुगं तिष्ठतीति? อามนฺตา.
จาตุम्मหาราชิกานํ เทวานํ ๕เปฯ ตาวตีसानํ เทวานํ ... ยามานํ เทวานํ ... ตฺสุตีตานํ เทวานํ ...
นิมฺมานรตีนํ เทวานํ ... ปฺรนิมฺมิตฺวสฺวตฺตีนํ เทวานํ ... พฺรหฺมปาริสฺชฺชานํ เทวานํ ...
พฺรหฺมปฺุโรหิตานํ เทวานํ ... มหาพฺรหฺมานํ เทวานํ ... ปฺริตฺตาทานํ เทวานํ ... อปฺปมาณาทานํ
เทวานํ ... อาภสฺสทานํ เทวานํ ... ปฺริตฺตสฺสุทานํ เทวานํ ... อปฺปมาณสฺสุทานํ เทวานํ ... สฺสุภิกิณฺหานํ
เทวานํ ... เวหปฺพลานํ เทวานํ ... อวิหานํ เทวานํ ... อตฺตปฺปานํ เทวานํ ... สฺสุทสฺसानํ เทวานํ ...
สฺสุทสฺสีนํ เทวานํ ๕เปฯ อกฺกนิฏฺฐจฺจานํ เทวานํ เอกํ จิตฺตํ ยาวตาयुगं तिष्ठतीติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ
๕เปฯ

*आकासान्णजायतनुपคानं เทवानं वीसति गप्पसहस्रानि आयुप्पमानं,
आकासान्णजायतनुपคानं เทवानं एकं जित्तं वीसति गप्पसहस्रानि तिष्ठतीति? อามนฺตา. มนฺสุสฺसानํ
วสฺสสฺสํ आयุप्ปมาณํ มนฺสุสฺसानํ เอกํ จิตฺตํ วสฺสสฺสํ ติฏฺฐตีตี? น เหวํ วตฺตพฺเพ ๕เปฯ

*आकासान्णजायतनुपคानं เทवानं वीसति गप्पसहस्रानि आयुप्पमानं,
आकासान्णजायतनुपคानं เทवानं एकं जित्तं वीसति गप्पसहस्रानि तिष्ठतीति? อามนฺตา.

⁶ ส. น. ๑๖/๖๑/๙๒

จาตุมหาราชิกานันท์ เทวานันท์ ปณฺจ วสฺสสทานิ อายุปฺปมาณํ, จาตุมหาราชิกานันท์ เทวานันท์ เอกํ
 จิตฺตํ ปณฺจ วสฺสสทานิ ติญฺจติ ฯเปฯ วสฺสสทสฺสํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว วสฺสสทสฺसानิ ติญฺจติ
 ฯเปฯ จตฺตาริ วสฺสสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ วสฺสสทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ โสฬส วสฺสสทสฺसानิ
 ติญฺจติ ฯเปฯ กปฺปสฺส ตตฺติยภาคํ ติญฺจติ ฯเปฯ อฺปฺตมกปฺปํ ติญฺจติ ฯเปฯ เอกํ กปฺปํ ติญฺจติ
 ฯเปฯ เทว กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตาริ กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ
 โสฬส กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ พตฺตีส กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตสญฺจि กปฺเป ติญฺจติ ฯเปฯ ปณฺจ
 กปฺปสฺทานิ ติญฺจติ ฯเปฯ กปฺปสฺทสฺสํ ติญฺจติ ฯเปฯ เทว กปฺปสฺทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ จตฺตาริ
 กปฺปสฺทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ อญฺจ กปฺปสฺทสฺसानิ ติญฺจติ ฯเปฯ อกฺกนิญฺจานันท์ เทวานันท์ โสฬส
 กปฺปสฺทสฺसानิ อายุปฺปมาณํ, อกฺกนิญฺจานันท์ เทวานันท์ เอกํ จิตฺตํ โสฬส กปฺปสฺทสฺसानิ ติญฺจติ
 น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*อากาสาณญฺจายตฺนฺหฺปคานันท์ เทวานันท์ จิตฺตํ มฺหฺตตํ มฺหฺตตํ อฺปฺปชฺชติ, มฺหฺตตํ มฺหฺตตํ
 นิรฺุชฺชตฺติ? อามนฺตา. อากาสาณญฺจายตฺนฺหฺปคา เทวา มฺหฺตตํ มฺหฺตตํ จวฺนติ, มฺหฺตตํ มฺหฺตตํ
 อฺปฺปชฺชตฺติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

*อากาสาณญฺจายตฺนฺหฺปคานันท์ เทวานันท์ เอกํ จิตฺตํ ยาวตฺตายุกํ ติญฺจติ? อามนฺตา.
 อากาสาณญฺจายตฺนฺหฺปคา เทวา เยเนว จิตฺเตน อฺปฺปชฺชตฺติ, เตเนว จิตฺเตน จวฺนตฺติ? น เหวํ
 วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

จิตฺตมฺหฺจติกถา นิญฺจิตา.

๖. อญฺจวคฺค

(๕๔) ๒. ปฏฺิจจสมฺปฺปาทกถา

[๕๔๘] *ปฏฺิจจสมฺปฺปาโท อสงฺขโตติ? อามนฺตา. นิพฺพานันท์ ตาณันท์ เลณันท์ สรณันท์ ปฺรายนันท์
 อจฺจุตฺตํ อมตฺตํ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ ปฏฺิจจสมฺปฺปาโท อสงฺขโต, นิพฺพานันท์ อสงฺขตฺตํ?
 อามนฺตา. เทว อสงฺขตฺตานีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ เทว อสงฺขตฺตานีติ? อามนฺตา. เทว
 ตาณานิ เทว เลณานิ เทว สรณานิ เทว ปฺรายนานิ เทว อจฺจุตฺตานิ เทว อมตฺตานิ เทว
 นิพฺพานานีติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ เทว นิพฺพานานีติ? อามนฺตา. อตฺถิ ทฺวินฺนํ นิพฺพานานันท์
 อจฺจนีจตา หีนปฺณีตตา อุกกัสมวักโกสึ สึมา วา เกโท วา ราชึ วา อนฺตริกา วาติ? น เหวํ
 วตฺตพฺเพ ฯเปฯ

[๕๔๙] *ปฏฺิจจสมฺปฺปาโท อสงฺขโตติ? อามนฺตา. อวิชฺชา อสงฺขตาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ
 ฯเปฯ อวิชฺชา สงฺขตาติ? อามนฺตา. ปฏฺิจจสมฺปฺปาโท สงฺขโตติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ ฯเปฯ
 ปฏฺิจจสมฺปฺปาโท อสงฺขโตติ? อามนฺตา. อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา อสงฺขตาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ
 ฯเปฯ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขตาติ? อามนฺตา. ปฏฺิจจสมฺปฺปาโท สงฺขโตติ? น เหวํ
 วตฺตพฺเพ ฯเปฯ ปฏฺิจจสมฺปฺปาโท อสงฺขโตติ? อามนฺตา. สงฺขาราปจฺจยา วิญฺญานันท์ อสงฺขตฺตํ?

น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ สงขารปจฺจยา วิญญานํ สงขตฺตํ? อามนฺตา. ปฏฺิจจสมุปฺปาโท
สงขโตติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ ปฏฺิจจสมุปฺปาโท อสงขโตติ? อามนฺตา. วิญญานปจฺจยา
นามรูปํ อสงขตฺตํ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ วิญญานปจฺจยา นามรูปํ สงขตฺตํ? อามนฺตา.
ปฏฺิจจสมุปฺปาโท สงขโตติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ ปฏฺิจจสมุปฺปาโท อสงขโตติ? อามนฺตา.
ชาติปจฺจยา ชรามรณํ อสงขตฺตํ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ สงขตฺตํ?
อามนฺตา. ปฏฺิจจสมุปฺปาโท สงขโตติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ

[๔๕๐] *น วัตตพพิ “ปฏฺิจจสมุปฺปาโท อสงขโต”ติ? อามนฺตา. นนุ วุตฺตํ ภควตา
“ชาติปจฺจยา ภิกฺขเว ชรามรณํ อุပ္ปาทา วา ตถาคตานิ ออุปฺปาทา วา ตถาคตานิ จิตาว ส่า
ธาคู ฌมฺมภูจฺจิตตา ฌมฺมนิยามตา อิทปฺปจฺจยตา, ตํ ตถาคโต อภิสมฺพุชฺฌติ อภิสเมติ,
อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา อภิสเมตฺวา อจฺจิกฺขติ เทเสติ ปญฺญาเปติ ปญฺจเปติ วิวฺรติ วิภฺชติ
อฺตุตฺตานิโกโรติ. ปสฺสเถติ จาห. ชาติปจฺจยา ภิกฺขเว ชรามรณํ. ภวปจฺจยา ภิกฺขเว ชาติ ๔เปฯ
อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขารา อุပ္ปาทา วา ตถาคตานิ ออุปฺปาทา วา ตถาคตานิ จิตาว
ส่า ธาคู ๔เปฯ ปสฺสเถติ จาห. อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขารา อิติ ไช ภิกฺขเว ยา ตตฺร
ตถตา อวิตถตา อนนฺถถตา อิทปฺปจฺจยตา, อຍံ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปฏฺิจจสมุปฺปาโท”ติ อตฺเถว
สฺสุดตฺตํโตติ? อามนฺตา. เตน हि ปฏฺิจจสมุปฺปาโท อสงขโตติ.

[๔๕๑] *อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราติ ยา ตตฺถ ฌมฺมภูจฺจิตตา ฌมฺมนิยามตา อสงฺขตา
นิพฺพานํ อสงฺขตฺตํ? อามนฺตา. เทว อสงฺขตานีติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ เทว อสงฺขตานีติ?
อามนฺตา. เทว ตาณานิ ๔เปฯ อนฺตริกา วาติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ

วิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราติ ยา ตตฺถ ฌมฺมภูจฺจิตตา ฌมฺมนิยามตา อสงฺขตา,
สงฺขารปจฺจยา วิญญานนฺติ ยา ตตฺถ ฌมฺมภูจฺจิตตา ฌมฺมนิยามตา อสงฺขตา, นิพฺพานํ
อสงฺขตฺตํ? อามนฺตา. ตีณิ อสงฺขตานีติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ ตีณิ อสงฺขตานีติ? อามนฺตา.
ตีณิ ตาณานิ ๔เปฯ อนฺตริกา วาติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ

*อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราติ ยา ตตฺถ ฌมฺมภูจฺจิตตา ฌมฺมนิยามตา อสงฺขตา, สงฺขารปจฺจยา
วิญญานนฺติ ยา ตตฺถ ฌมฺมภูจฺจิตตา ฌมฺมนิยามตา อสงฺขตา ๔เปฯ ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺติ
ยา ตตฺถ ฌมฺมภูจฺจิตตา ฌมฺมนิยามตา อสงฺขตา, นิพฺพานํ อสงฺขตฺตํ? อามนฺตา. ทฺวาทส
อสงฺขตานีติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ ทฺวาทส อสงฺขตานีติ? อามนฺตา. ทฺวาทส ตาณานิ,
ทฺวาทส เลณานิ ๔เปฯ อนฺตริกา วาติ? น เหวံ วัตตพเพ ๔เปฯ

ปฏฺิจจสมุปฺปาทกถา นิฏฺฐิตา.
